

Araştırma Makalesi • Research Article

Demokrat Parti Döneminde İzmir’de Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1950-1960)

Republic Day Celebrations in Izmir during the Democratic Party Period (1950-1960)

Cengiz ŞAVKILI^{a*} Oğuz KÖSELER^b^a Doç. Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, Kahramanmaraş / TÜRKİYE
ORCID: 0000-0002-7083-7020^b Doktora Öğrencisi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Kahramanmaraş / TÜRKİYE
ORCID: 0000-0002-7934-1128

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 12 Temmuz 2023

Kabul tarihi: 8 Eylül 2023

Anahtar Kelimeler:

Cumhuriyet Bayramı,
İzmir,
Kutlama,
Demokrat Parti.

ARTICLE INFO

Article History:

Received: July 12, 2023

Accepted: September 8, 2023

Keywords:

Republic Day,
İzmir,
Celebration,
Democratic Party.

ÖZ

Türkiye’de Millî Mücadele Dönemi’nin bazı temel gelişmeleri ülkenin millî bayramlarını oluşturmaktadır. Bilhassa 23 Nisan, 19 Mayıs, 30 Ağustos ve 29 Ekim tarihleri bu kapsamdadır. Bu millî bayramlar arasında yer alan Cumhuriyet Bayramı’nın kabulü 19 Nisan 1925’te TBMM tarafından kabul edilen 628 sayılı Kanun ile resmîyet kazanmıştır. Bu tarihten itibaren millî bir bayram olarak kutlanan 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, Tek Parti Dönemi’nde Atatürk’ün de büyük arzusuyla, devlet ricalinin ve halkın yoğun katılımlarıyla gerçekleşmiştir. Bu dönem, Millî Mücadele’de simge bir şehir olan İzmir’de bu coşkulu millî bayram kutlamalarına sahne olmuştur. Bayram kutlamaları, 1950 Genel Seçimi neticesinde iktidara gelen Demokrat Parti’de aynı özen ve ruh ile devam ettirmeye çalışılmıştır. İzmir’de her yıl valilik tarafından hazırlanan merasim gereği kutlamalar 3 gün sürmüştür. Dolayısıyla söz konusu şehirde bayram olgusu toplumsal dinamiği harekete geçirmiş ve toplumun bireyleri tarafından benimsenmiştir. Bu çalışmada; 1950 Milletvekili Genel Seçiminin ardından iktidara gelen Demokrat Parti Dönemi’nde (1950-1960), İzmir’de “Cumhuriyet Bayramı” kutlamalarının hangi amaçla gerçekleştirildiği, Cumhuriyeti ve onun kazanımlarını temsil eden bu bayramda dönüşüm yaşanıp yaşanmadığı, kutlama programları ve içeriklerinin yanı sıra halkın törenlere gösterdiği ilgi ve alakayı aydınlatan bilgiler verilmeye çalışılmıştır. Bu makalenin yazılmasında; T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi belgelerinden, resmî yayınlardan, İzmir’de çıkan yerel gazetelerden ve tetkik eserlerden yararlanılmıştır.

ABSTRACT

Some of the main developments of the National Struggle Period in Turkey constitute the country’s national days. The acceptance of the Republic Day, one of these national days, became official with the Law No. 628 adopted by the Turkish Grand National Assembly on April 19, 1925. The October 29th Republic Day, which has been celebrated as a national day since this date, was realized with the great desire of Atatürk during the Single Party Period, with the intense participation of state officials and the public. During this period, Izmir, a symbolic city in the National Struggle, was the scene of these enthusiastic national holiday celebrations. The celebrations were continued with the same care and spirit during the period of the Democratic Party, which came to power as a result of the 1950 parliamentary elections. In Izmir, the celebrations lasted for 3 days in accordance with the ceremony prepared by the governorship every year. Therefore, in the city in question, the day phenomenon mobilized the social dynamics and was adopted by the individuals of the society. In this study, it is tried to give information about the purpose of the "Republic Day" celebrations in Izmir during the Democratic Party Period (1950-1960), which came to power after the 1950 Parliamentary General Elections, whether there was a transformation in this holiday representing the Republic and its achievements, the celebration programs and their contents, as well as the interest and interest shown by the public in the ceremonies. In the writing of this article, documents from the Republican Archives of the Presidency of the Republic of Turkey, official publications, local newspapers published in Izmir, and research works were utilized.

EXTENDED ABSTRACT

Historically, certain phases of the world that countries go through and important days that have spiritual value within these phases are celebrated as national holidays. In general, national holidays constitute important days in societies as well as a spiritual value adopted by the individuals of that society. In this context, some events and dates that occurred during the National struggle, which constituted the founding phase of the Republic of Turkey, were influential in the formation of the national vacation days of the country. To give an example of this; April 23, May 19, August 30, and October 29 are very important and symbolic dates in the Turkish National Struggle. Therefore, these symbolic dates have a special place in Turkish society and are celebrated as national vacation days in the country. October 29 Republic Day, which is among the national holidays in question, is the subject of this research. One year after the official declaration of the administration of the Turkish state with the Republican regime, on October 29, for the first time, the scene of the celebrations. The fact that Republic Day in Turkey is an official "National Day" was realized with the draught law issued by the then Prime Minister Ali Fethi Bey at the session of the parliament on April 19, 1925. This proposal was decided on April 18, 1925, and adopted by the Turkish Parliament on April 19, 1925. Thus, as of 29 October 1925 with Law No. 628, the day in question has started to be celebrated as a national vacation in the country and by foreign representations. Throughout the Party period, Republic Day was celebrated with care throughout the country. Because Atatürk had a great desire for the celebrations to occur with peace and enthusiasm. Atatürk stated that the largest among the works is the Republic of Turkey, whose foundation is Turkish heroism and high Turkish culture. On this occasion, all four parts of the country drew an image that realized the importance of the vacation phenomenon with enthusiastic celebrations every 29 October. During the one Party period, the people of Izmir, one of the important cities of Turkey, accompanied this enthusiastic national day. In this atmosphere, citizens in Izmir celebrated Republic Day every year according to the ceremonial programs prepared by the governorate. On October 29, Republic Day was celebrated sensitively during the Democratic Party period as a development that stimulated social dynamics in Turkey. The celebrations held in İzmir during this period were an important event reflecting the extent of the organizations of the power and the public's interest in the celebrations. The celebrations lasted for 3 days and were carried out in a way that spread throughout the city. During the time of the celebrations, people of all ages showed great interest and interest in the ceremonies in İzmir. Although the internal and external developments in the country have reached such serious dimensions that they sometimes cast a shadow on vacation celebrations, the unifying nature of the vacation phenomenon has been able to eliminate the issues that come to the forefront. This is also clearly seen in the Islanders. In addition, the high levels of participation in the ceremonies in İzmir during the DP period were the best proof that the reputation for the achievements of the Republic continued. When we look at the issue in this context, it can be said that the feeling of belonging to the values of the Republic has come to the forefront.

Within the scope of the subject of the study, the problematic point of action was to determine whether the 29 October Republic Day, as a national vacation symbolizing the gains of the Republic during the one Party period, transformed during the Democratic Party period. In this context, starting from Izmir, which is one of the symbolic cities of Turkey, inference on the phenomenon of vacation celebrations from local dynamics has given importance to the work. At this point, there have been some elements that have revealed the work. These are informative information on the local scale, within the scope of the reputation, humility, and meaning of the vacation in the public. Therefore, all this information has drawn an enlightening framework for the Republic Day celebrations that occurred in Izmir during the Democratic Party period. On the other hand, the content of the celebration programs the atmosphere of the city on October 29, the impact of the internal and external developments in the country on the celebrations, the positioning of political parties at the point of the celebrations, etc., has also given the work its originality. In this respect, according to the scope of the subject, first, a literature review of the period was conducted. After the completion of the literature review, a study plan was drawn up. Within the study plan, documents from the Presidential State Archive of the Republic of Turkey were determined. Later, Izmir's local newspapers, which are the main sources of the research, were obtained from the National Library. These newspapers included Demokrat Izmir, Ege Ekspres, Yeni Asir, and Halkın Sesi After the newspaper screening was carried out, official publications and examination works benefited.

Giriş

Tarihsel boyutuyla, ülkelerin geçirdikleri evreler ve bu evreler içerisinde yer alan önemli günler, o ülkelerin millî bayramlarını teşkil etmektedir. Dolayısıyla bayram kavramı, toplumun önemli günlerini oluşturmasıyla beraber o toplumun bireyleri tarafından benimsenen bir olgudur. Bu kapsamda, yapısı itibarıyla ulus devlet modeline sahip olan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde özellikle Millî Mücadele Dönemi'ndeki bazı temel olaylar ülkenin millî günlerini oluşturmaktadır. Özellikle 23 Nisan, 19 Mayıs, 30 Ağustos ve 29 Ekim tarihleri bu bağlamda değerlendirilebilir (Öztürkmen, 1996, s. 32; Elmacı ve Şeneken, 2017, s. 15). Mustafa Kemal Paşa, Türk milletine en uygun idare tarzının Cumhuriyet olduğunu öngörmüştür. Mustafa Kemal Paşa'nın genç bir Osmanlı subayıken aklında olan bu yönetim şekline kesin olarak karar vermesi 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıktığı andan itibaren bilinmektedir. Millî Mücadele'ye başladığı günlerde dahi bu konu hakkında yakın arkadaşlarıyla konuşmuş; hatta Mazhar Müfid (Kansu)'ya ileride hükümet şeklinin Cumhuriyet olacağını bile söylemiştir. Mustafa Kemal Paşa'nın hem Amasya Genelgesi'nde hem de Sivas Kongresi'nde Cumhuriyet kelimesini telaffuz etmeden, millî iradeyi esas alan yönetimin, egemen kılınmasının esas alacaklarını vurgulamıştır. Amasya Genelgesi'nde "*Milletin azim ve kararı*", Sivas Kongresi'nde ise hem milletin azmi ve iradesi kavramını hem de millî iradenin hâkim kılınması kavramını kullanmıştır (Kırmit, 2022, s. 823-824).

Millî Mücadele'nin kazanılmasından sonra 1 Kasım 1922 tarihinde Saltanat kaldırılmıştır. Saltanatın kaldırılması ile Mustafa Kemal Paşa'nın kafasında yer etmiş olan "millî egemenlik" anlayışının devlet yönetimine yansıtıldığı şekil olan "cumhuriyet" fikrinin hayata geçirilmesinin önü açılmıştır. 29 Ekim 1923 tarihinde Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun ilk maddesine "*Türkiye Devleti'nin Hükümet şekli Cumhuriyettir*" ifadesinin eklenmesiyle yeni Türk Devleti'nin rejiminin adı resmen konulmuştur (Bolat, 2007, s. 52-53). Türk milletinin kendi kendini idare etme yöntemi olan Cumhuriyet, aynı zamanda bağımsızlık ve egemenlik fikirlerini de bünyesinde barındırmaktadır (BCA, 490.01.1143.11.2). Cumhuriyet'in ilanının ilk yıl dönümünde Ankara baştanbaşa bayraklarla donatılmış, Belediye Başkanlığı önünde büyük bir tak kurulmuş ve halk büyük bir coşku yaşamıştır (Şeneken, 2009, s. 7). Ayrıca büyük bir halk kitlesinin katıldığı bu kutlamaların yanı sıra resmî tatil olması dolayısıyla, Dârülfünûn öğrencileri de kendi hazırladıkları bir programla Cumhuriyet'i kutlamıştır (Doğaner, 2007, s. 2). Bu sistem değişikliğinin kutlanması ise 26 Ekim 1924 tarihinde çıkarılan 986 numaralı kararname ile gerçekleşmiştir (Düster, 1340, s. 666). Çıkarılan bu kararname ile 1924 yılında Cumhuriyetin ilan tarihi olan 29 Ekim'in 101 pare top atışı ve özel bir plan dâhilinde kutlanması düşünülmüş ve böylece büyük bir özenle devlet tarafından organize edilen bu kutlamalara geniş bir halk kitlesinin katılımı gerçekleşmiştir (Haykır, 2014, s. 334). Cumhuriyet Bayramı'nın "Millî Bayram" olarak kabulü ise meclisin 19 Nisan 1925 tarihli oturumunda gerçekleştirilmiştir. Dönemin Başbakanı Ali Fethi Bey tarafından verilen kanun tasarısında bu günün neden bayram olarak ilan edilmesi gerektiği şu şekilde ifade edilmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 19 Nisan 1925, s. 164):

...her milletin kendisi için milli bayram olarak tek bir gün kabul ettiği, o günün memleket içinde ve dışında yabancı elçiliklerde kutlandığı, bu günün Fransa'da 14 Temmuz, Amerika'da 24 Temmuz olduğu, Türkiye Cumhuriyeti için de günün Cumhuriyet'in ilan edildiği gün olan 29 Ekim olarak kabul edilmesi gerektiği, 23 Nisan'ın benzer bir gün olarak kabulü ifade edildiği takdirde o günün Türk inkılap tarihinde bir merhaleyi ifade ettiği ancak Cumhuriyet'in ilanının tamamlanmış bir süreci ortaya koyduğu için 29 Ekim'in bayram olarak ilan edilmesi gerektiği.

Millî Bayram Kanunu olarak Meclise sunulan bu kanun layihası, aşağıdaki dört maddeden ibaretti (BCA, 30.18.1.1.12.75.6):

Madde 1- Türkiye dâhil ve haricinde devlet namına yapılacak millî bayram merasimi Cumhuriyetin ilan edildiği 29 Teşrinievvel (Ekim) günü icra edilir.

Madde 2- İşbu millî merasiminin tarzı icrası ile sair bayramlarda icra olunacak merasimin tarzı İcra Vekilleri Heyetince tayin olur.

Madde 3- Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 4- Bu kanunun icrasına Bakanlar Kurulu memurdur.

Bu öneri, Meclis Anayasa Komisyonu tarafından incelenerek 18 Nisan 1925'te karara bağlanmıştır. 19 Nisan 1925'te ise tasarı TBMM tarafından kabul edilmiştir. Böylelikle 628 sayılı Kanun ile 29 Ekim 1925 tarihinden itibaren söz konusu gün, ülke içinde ve dış temsilciliklerde millî bayram olarak kutlanmaya başlamıştır (BCA, 51.0.0.0.2.13.2; BCA, 30.18.1.1.13.23.19). 29 Ekim gününün millî bayram olarak kutlanmaya başlanmasından bir süre sonra Atatürk, Cumhuriyet'in Onuncu Yıl Kutlamaları münasebetiyle Ankara'da yapılan büyük merasimde bir konuşma gerçekleştirmiştir. Buna göre, kısa sürede büyük işler başardıklarını vurgulayan Mustafa Kemal Paşa, yapılan işler arasında en büyüğünün "*temeli Türk kahramanlığı ve yüksek Türk kültürü olan Türkiye Cumhuriyeti*" olduğunu ifade etmiştir. Atatürk, Cumhuriyet Bayramı'nın bir millet bayramı olduğunu belirtip, bu bayramın her yıl huzur ve mutluluk içerisinde kutlanmasını arzu etmekteydi. Ayrıca Atatürk, söylemlerinde cumhuriyetin millet için bir diriliş olduğunu da belirtmiştir. Dolayısıyla Atatürk'ün bu isteği ekseninde, Cumhuriyet Bayramı genç nesiller tarafından her 29 Ekim'de ülkenin dört bir yanında neşe ve coşkuyla kutlanmıştır (Şavkılı, 2019, s. 365). Tek Parti Döneminde, İzmir halkı da millî günleri büyük bir coşku ve heyecanla kutlamıştır.

Vatandaşlar, her yıl bu büyük bayramı sabahtan karşıları. Bütün halk; mağaza, dükkân ve evlerini bayraklarla, yeşilliklerle süsler, herkes güzel ve yeni elbiselerini, ordu çalışanları ve zabıta memurları da üniformalarını giyerdi. Bu atmosfer içerisinde, Vilayet makamı tarafından her yıl hazırlanan merasim programlarına göre Cumhuriyet Bayramı kutlamaları gerçekleştirilirdi (Şeneken, 2009, s. 12-13). Örnek vermek gerekirse, ülke genelinde ve İzmir'de Cumhuriyet Bayramı'nın Onuncu Yıl Kutlama törenleri, uzun yıllar boyunca kendinden sonraki dönemleri etkileyecek ve örnek oluşturacak şekilde kutlanmıştır. Keza devlet Onuncu Yıl Kutlama programları gereğince özenle hazırlanan 8 maddelik bir kutlama kanunu dahi çıkarmıştır (BCA, 30.10.0.0.198.352.9; Doğaner, 2007, s. 121-123). Dönemin İzmir Valisi Kazım Paşa'nın önderliğinde oluşturulan Onuncu Cumhuriyet Bayramı Kutlama Vilayet Komisyonu, merasimler için bir kutlama programını belirlemiştir. Bu program çerçevesinde hareket edilerek, İzmir'de üç gün boyunca resmî törenler, kutlamalar, etkinlikler ve eğlenceler düzenlenmiştir (Şeneken, 2009, s. 23-26).

29 Ekim Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları, Türkiye'de toplumsal dinamikleri harekete geçiren bir olgu olarak, Demokrat Parti (DP) döneminde de titizlikle kutlanmıştır. Bu çalışmada, DP iktidarında İzmir'de yapılan Cumhuriyet Bayramı kutlamalarını kapsayacak şekilde hareket edilecektir. Böylece kutlamaların içeriği, niteliği, iktidarın organizasyonları ve halkın kutlamalara ilgisinin boyutunu aydınlatmak çalışmanın temel gayesi olacaktır.

Demokrat Parti İktidarının İlk Yıllarında İzmir'de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1950-1954)

Türk siyasi literatüründe "Beyaz İhtilal" ve "Ak Devrim" olarak tanımlanan 1950 Milletvekili Genel Seçimi ile iktidara gelen Demokrat Parti (DP), Tek Parti Dönemi'nde coşkulu kutlamalarla özdeşleşen millî bayramları, kendi hükümeti döneminde de aynı şevk ve heyecanla kutlamak üzere birtakım tedbirler almıştır (Eroğul, 1990, s. 45). Bu millî bayramlar

içinde yer alan 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı'yla ilgili olarak, Bakanlar Kurulu 23.10.1950 tarihinde Cumhuriyet Bayramı'nda gerçekleştirilecek resmigeçit töreni ile ilgili beş maddelik karar almıştır. Cumhuriyet Bayramı kutlamalarının Tek Parti Dönemi'nde olduğu gibi hassasiyetle devam ettirileceğini ortaya koymakta olan bu kararlar şu şekildeydi (BCA, 30.18.01.02.124.80.12):

- 1- Cumhuriyet Bayramı'nda yapılacak geçit törenine askerî kıtalarla okullar ve izcilerin katılması,
- 2- Askerî kıtaların bulunmadığı yerde kabul resminden sonra okullarla izciler tarafından geçidin yapılması,
- 3- Askerî geçit yapılacak yerlerin Millî Savunma Bakanlığı'na tayin edilmesi,
- 4- Geçişe iştirak edecek kıtaların teftişinin mahallin en büyük mülkiye amiri ile komutanı ve belediye başkanı tarafından yapılması,
- 5- Bu vesile ile yapılmakta olan baloların tertip edilmemesi, kararlaştırılmıştır.

DP, iktidarında ilk kez kutlanılacak olan Cumhuriyet Bayramı'na özenle yaklaşmaktaydı. Bu çerçevede, ülke genelinde bayram kutlamaları için günler öncesinden hazırlıklar başlamıştır. Hazırlıklar kapsamında İzmir DP teşkilatı, il ve ilçe idare kurulları dâhilinde bir toplantı düzenlemiştir. Toplantıda, DP iktidarında ilk kez düzenlenecek olan Cumhuriyet Bayramı kutlamalarına geniş ölçüde iştirak edilmesi yönünde karar alınmıştır. Burada belirlenen esaslar gereği, İzmir'de bulunan bütün parti ocaklarını ziyaret edecek ve Cumhuriyet Bayramı hazırlıklarını kontrolünü gerçekleştirecek bir komite teşkil edilmiştir (Demokrat İzmir, 26 Ekim 1950). Bayram hazırlıkları kapsamında valilik tarafından bir kutlama programı hazırlanmış ve bu hazırlıklar İzmir'de 27 Ekim gecesi itibariyle sona ermiştir. Bu nedenle bütün resmî ve gayri resmi binalar; bayraklar, halılar ve yeşilliklerle süslenmiştir. İzmir'in ünlü kuruluşu Tariş ile Basmane ve Alsancak gar müdürlükleri, zafer takları yaptırarak şehrin belirli noktalarına bu takları yerleştirmişlerdir (Yeni Asır, 28 Ekim 1950). DP gibi CHP de bayram münasebetiyle çeşitli hazırlıklar içine girmiştir. Arşivde yer alan bir belgeye göre, parti binalarının önüne zafer takları kurularak 6 oklu bayraklarla süslenmiştir. Bilhassa Ödemiş ilçe parti binası bu konuya ayrı bir önem vermiştir (BCA, 490.1.0.0.1145.17.2).

İzmir'de Cumhuriyet'in 27'nci yıldönümü münasebetiyle kutlamalar bir gün öncesinde, 28 Ekim 1950'de saat 09.30'dan itibaren başlamıştır. Saat 13.00'te Kadifekale'den atılan topla beraber belediye bandosunun çaldığı İstiklal Marşı ile halk ve öğrenciler hep bir ağızdan marşlarını söylemişlerdir. Bunu müteakiben, Millî Eğitim Müdürlüğü adına Karataş Ortaokulu Müdürü Garra Sarmat, cumhuriyetin yurda sağladığı faydaları belirten bir konuşma yapmıştır. Ardından vilayet, müstahkem mevki, belediye, partiler, okullar, sporcular, çeşitli teşekküller ve hayır kurumları tarafından Atatürk heykeline çelenkler konulmuştur. Saat 15.00'te ise, resmî-sivil müessese ve kuruluşlar tarafından; istiklal, emniyet ve hava şehitlikleri ile Karşıyaka'da Atatürk'ün annesi Zübeyde Hanım'ın kabri ziyaret edilerek çelenkler bırakılmıştır. Saat 16.00'da kültür parkta bir öğretmen tarafından cumhuriyetin ve devrimlerin esas ve feyizlerini belirten bir konuşma tertip edilmiştir. Gece ise parti kurullarında, okullarda serbest müsamereler ve temsiller verilmiştir (Yeni Asır, 28-29 Ekim 1950; Demokrat İzmir, 28 Ekim 1950).

29 Ekim günü, bayram bütün yurttaki olduğu gibi İzmir'de de halkın büyük sevinç gösterileri ve içten gelen tezahüratlarıyla kutlanmış, geçit resmi ve kabul töreni yapılmıştır. Saat 09.15'te hükümet konağı salonlarında bir kabul resmi gerçekleştirilmiştir. Vali Osman Sabri Adal, İzmir'de bulunan milletvekilleri, resmî daireler, hususi teşekküller, yabancı devlet konsolosları ve müesseselerle halk mümessillerinin tebriklerini devlet adına kabul etmiştir. Resmî kabul töreninden sonra saat 10.30'da Vali Osman Sabri Adal yanında General Cihangir

Berker ve Belediye Başkanı Rauf Onursal bulunduğu hâlde Cumhuriyet Meydanı'na giderek, evvela ordu birliklerini, bilahare öğrencilerle halkın bayramlarını kutlamıştır. Ardından şeref tribününe geçilmiş ve İstiklal Marşı çalınmış ve İstiklal Marşı'nı büyük geçit resmi takip etmiştir. Burada izciler, okullar ve askerî kıtalar muntazam bir surette geçit yapmışlar, saat 12.00'da ise törene nihayet verilmiştir (Aydın Tarihi, 1950, s. 36; Yeni Asır, 30 Ekim 1950). Resmî törenlerin ardından kutlamalara şehrin muhtelif yerlerinde devam edilmiştir. Bilhassa gece parti binalarında ve okullarda, müsamereler, temsiller, konferanslar verilmiş ve eğlenceler, fener alayları tertiplenmiştir. Ayrıca İzmir Halkevi'nde de bir kutlama töreni gerçekleştirilmiştir. Halkevi başkanı Necip Mirkelamoğlu'nun konuşmasının ardından sazla halk türküleri söylenmiş, millî oyunlar oynanmış, muhtelif şiirler okunmuştur (Yeni Asır, 30 Ekim 1950; Halkın Sesi, 30 Ekim 1950). DP Anafartalar Ocağı da Cumhuriyet Bayramı dolayısıyla 29 Ekim gecesi fuar gazinosunda bir balo tertip etmiştir. Baloda vali, belediye başkanı, askerî erkân ile diğer birçok seçkin davetli bulunmuştur (Yeni Asır, 30 Ekim 1950).

Bayram kutlamaları o gün için şehirde sosyal faaliyet ve yardımlaşma açısından çeşitlik oluşturmuştur. Bu kapsamda, bayrama renklilik getiren futbol karşılaşmaları düzenlenmiştir. İzmir'in popüler takımlarından Altay ile Karşıyaka, Altınordu ile Göztepe takımları arasında maçlar yapılmıştır. Altay ile Karşıyaka maçı 2-2 berabere biterken Altınordu-Göztepe arasında oynanan maç 2-1 Altınordu üstünlüğü ile devam ederken çıkan olaylar neticesinde yarıda kalmıştır (Demokrat İzmir, 30 Ekim 1950; Halkın Sesi, 30 Ekim 1950). Bunun yanı sıra İzmir Yardımseverler Derneği tarafından, Cumhuriyet Bayramı dolayısıyla şehirdeki çeşitli okullarda ihtiyaç sahibi öğrencilere dağıtılmak üzere kıyafet ve kitap yardımı gerçekleştirilmiştir (Demokrat İzmir, 29 Ekim 1950). İzmir'de yerel basın ise, pek çok baskı ve manşetlerle bayramı duyurmuştur. *Yeni Asır* gazetesi, "*Cumhuriyet Bayramınız Kutlu Olsun*" manşetini atarken, *Demokrat İzmir* gazetesi, "*Büyük Bayramımız Kutlu Olsun*", *Halkın Sesi* gazetesi ise, "*Cumhuriyet Bayramı Yurtta Büyük Heyecan ve Tezahüratla Kutlandı*" manşetini kullanmıştır (Yeni Asır, 29 Ekim 1950; Demokrat İzmir, 29 Ekim 1950; Halkın Sesi, 30 Ekim 1950).

1950 yılı bayram kutlamalarını büyük bir coşkuyla geçiren İzmir, 1951 yılında Cumhuriyet'in 28'inci yıldönümüne parlak bir şekilde hazırlanmıştır. Birçok yerde tak kurulmasına başlanmış ve bayram günü resmigeçit yapacak olan askerî birlikler Cumhuriyet Meydanı'nda, Atatürk'ün heykeli önünde provalar düzenlemişlerdir. Her yıl olduğu gibi bütün devlet daireleri, resmî ve hususi müesseseler ile Kültürpark, dükkânlar, mağazalar, evler, meydan ve caddeler, kara-deniz nakil vasıtaları bayraklarla, yeşilliklerle, kumaş ve halılarla süslenmiş, minareler ise ışıklarla donatılmıştır (Yeni Asır, 27 Ekim 1951; Demokrat İzmir 27 Ekim 1951). İzmir'in kuvvetli takımları, Cumhuriyet Bayramı'ndan faydalanarak bu sevinçli günde hususi bir karşılaşma yapmayı kararlaştırmışlardır. Bunun yanı sıra, 29 Ekim günü gecesi için İzmir basın cemiyeti balo tertip etmiştir. Cumhuriyet baloları, bu dönemde devlet isteğiyle yapılan, toplumu kökten Batılılaştırmanın en sembolik uygulamalarından biri olarak öne çıkmıştır (Közleme, 2020, s. 560). Baloda İzmir'in önde gelen isimlerinden Abidin Oktay, Asım Kültür, Cezmi Zallak ve Halikarnaslı Balıkçı'nın (Cevat Şakir) da bulunacağı bildirilmiştir (Yeni Asır, 28 Ekim 1951).

1951 yılı Cumhuriyet Bayramı kutlamaları bir gün öncesinde Saat 13'te Kadifekale'den atılan topla başlamıştır. Öğlen, valilik, garnizon komutanlığı, malul gaziler, belediye ve siyasi partiler, Millî Eğitim ve Beden Terbiyesi Bölge Müdürlüğü tarafından hazırlanan çelenkler Cumhuriyet alanındaki Atatürk anıtına konulmuştur. Aynı saatlerde İstiklal Şehitliği'nde de bir tören düzenlenmiştir. Ardından Atatürk'ün annesinin kabri çiçek buketleriyle ziyaret edilmiştir (Demokrat İzmir, 28 Ekim 1951). 29 Ekim sabahı erken saatlerde binlerce vatandaşın tören meydanına çıkan yolları doldurmasıyla günün önemine yakışır şekilde hareket edilmiştir. Hazırlanan resmî program gereğince, sabah saat 9.30'dan 10.00'a kadar Vali Osman Sabri Adal,

hükümet konağında tebrikleri kabul etmiştir. Kabul töreninde milletvekilleri, generaller, vali muavinleri, belediye başkanı, resmî dairelerin müdürleri, banka müdürleri, genel meclis ve belediye azası ile İzmir’de bulunan yabancı devlet konsolosları hazır bulunmuşlardır. Kabul resmini takip eden süreçte resmigeçit töreni başlamıştır. Merasim geçişine iştirak eden birliklerin tertip sırası ise şöyleydi: 1- İzciler, 2- Okullar, 3- Malul Gaziler, 4- Askerî Birlikler, 5- Sivil Teşekküller (Kulüpler, Hayır Kurumları, Esnaf Birlikleri). Resmigeçitten sonra yurt içi bölge komutanlığı talimhanesinden denize karşı 21 pare merasim atışı yapılmış ve Cumhuriyet alanındaki törene nihayet verilmiştir. Gündüz olduğu gibi gece de coşkun tezahürat içinde geç saatlere kadar kutlamalar devam etmiştir. Bu doğrultuda okullarda müsamereler ve balolar verilmiş, mahallelerde şenlikler yapılmıştır. Fener alayı bu eğlencelere ayrı bir neşe katmıştır. Kültürpark’ta şehir bandosu tarafından halk için marşlar çalınmış, ayrıca oyunlar oynanmıştır (Demokrat İzmir, 29 Ekim 1951; Ayın Tarihi, 1951, s. 45). İzmir’deki bu bayram şölenine katılmak üzere, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi talebe cemiyetinden otuz kişilik bir grup da gelmiştir (Yeni Asır, 29 Ekim 1951). Bayram kutlamaları, 30 Ekim günü gündüz Beden Terbiyesi Bölge Müdürlüğünce sahalarda spor faaliyetleri, belediyece Kültürpark’ta millî oyunlar, çocuk bahçelerinde çeşitli eğlencelerle devam etmiş, gece ise parti binalarında ve okullarda serbest müsamere, temsil ve konferansların verilmesiyle son bulmuştur (Demokrat İzmir, 29 Ekim 1951).

Bayram münasebetiyle İzmir Belediyesi tarafından inşa edilen yeni ekmek fabrikası ile Kemer-Alsancak hattında ulaşımı kolaylaştıracak köprünün açılış törenleri de gerçekleştirilmiştir. Bu esnada Vali Osman Sabri Adal, Belediye Başkanı Rauf Onursal, müstahkem mevki komutanı, DP ileri gelenleri törene katılım sağlamışlardır. Bergama’da da benzer bir açılış töreni düzenlenmiştir. Bir müddet önce Cumhurbaşkanı tarafından Bergama ilçesine hediye edilmiş Atatürk büstü 29 Ekim saat 11’de yapılan bir törenle, daha önceden cumhuriyet alanında hazırlanmış olan kaide üzerine konulmuştur (Halkın Sesi, 30 Ekim 1951; Yeni Asır, 29 Ekim 1951). Açılış törenlerinin yanı sıra özel futbol müsabakaları da yapılmıştır. Bu doğrultuda, Karşıyaka sahasında İzmir Spor’u ağırlamıştır. A ve B takımlarının karşılaşmasıyla oynanan iki ayrı maçta da Karşıyaka 1-0 galip gelmiştir (Yeni Asır, 30 Ekim 1951). İzmir’de 1951 yılında gerçekleştirilen Cumhuriyet Bayramı merasimleri bu çerçevede son bulmuştur.

Ülke genelinde ve İzmir’de, Cumhuriyet’in 29’uncu yıldönümü kutlamaları için tıpkı önceki yıllarda olduğu gibi günler öncesinden hazırlıklar yapılmaya başlamıştır. Bu hususta, hazırlanan programa göre şehrin muhtelif yerlerinde süsleme ve donatılma işlemleri yapılırken kutlama provaları yapılmıştır. Programa göre; Buca, Bornova, Karşıyaka ve diğer merkez bucaklarda bayram ayrıca kutlanacaktır. Bayramdan bir gün önce 28 Ekim günü binalara bayraklar çekilir ve saat 13’te Kadifekale’den atılan top mermisiyle bayram kutlamalarına başlanmıştır (Ege Ekspres, 26 Ekim 1952; Yeni Asır, 28 Ekim 1952). 29 Ekim sabahı Kordon boyunda bütün binaların pencereleri, resmigeçidi seyretmek isteyen vatandaşlarla dolmuştur. Cumhuriyet Meydanı ve bu meydana giden caddeler halkın büyük teveccühüyle karşı karşıyadır. Resmigeçit için iştirak edecek askeri birlikler, öğrenciler ve izciler evvelce tertiplenen yerlerde hazır vaziyette beklemiştir. Törene saat 9.30’da hükümet konağında başlanmıştır. Burada tertiplenen kabul töreninde Vali Osman Sabri Adal, tebrikleri kabul etmiştir. Kabul törenine, protokole dâhil milletvekilleri, ordu mensupları, devlet memurları ile siyasi partiler, müessese ve teşekküller ve halk mümessilleri katılmışlardır. İzmir’deki yabancı devlet konsolosları ise saat 10’da vali tarafından kabul edilmişlerdir. Şehir bandosu, hükümet konağının alt koridorunda marşlar çalarken, üst katında ise tebrikler kabul edilmiştir. Kabul töreninden sonra buradan çıkan zevat, Cumhuriyet Meydanı’ndaki merasim yerine gitmişlerdir. Cumhuriyet Meydanı’ndaki resmigeçit, törene katılacak birliklerin tertip sırasına göre

gerçekleştirilmiştir (Yeni Asır, 30 Ekim 1952; Ege Ekspres, 30 Ekim 1952). Törende, NATO Güney-Doğu Avrupa Kara Kuvvetleri Komutanı Korgeneral Wyman ile mezkûr karargâha mensup diğer yüksek rütbeli subaylar da bulunmuştur. Törenlerin son bulmasıyla, bayram kutlamaları şehrin çeşitli bölgelerinde gün boyu devam etmiştir. Bayram akşamı İzmir radyosunda, günün manasını belirten neşriyat yayımlanmıştır (Aydın Tarihi, 1952, s. 47).

Bayramın 29'uncu yıl kutlamaları doğrultusunda İzmir'in ilçelerinde de çeşitli tören ve etkinlikler düzenlenmiştir. Bu surette, Kemalpaşa'da bayram sevinçle kutlanmıştır. Tebriklerin kabulünü müteakip spor sahasında ilk ve ortaokul öğrencileri tarafından muntazam bir geçit resmi yapılmış, hatipler tarafından da cumhuriyet rejiminin faydası ve 29 yıllık gelişme bilançosu üzerinde durulmuştur. Öğrenciler Atatürk ve Cumhuriyet'e ait şiir dinletisi gerçekleştirmişlerdir. 29 Ekim akşamı ise Fuar'da Göl Gazinosu'nda, İzmir gazeteciler cemiyetinin organize ettiği balo gerçekleştirilmiştir. Başta vali olmak üzere İzmir'deki konsoloslar, General Wyman ve maiyeti ile İzmir'in tanınmış aileleri baloda gece geç vakte kadar neşe içinde eğlenmişlerdir (Yeni Asır, 30 Ekim 1952; Demokrat İzmir, 30 Ekim 1952). Ayrıca önceden planlandığı üzere, bayramdan faydalanılarak temel atma törenleri gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda, Şark Kahvesi'nin temel atma töreni, Gazi Bulvarı'nda iş hanı temel atma töreni, Karşıyaka iskelesi yanında rıhtım inşaatının temel atma merasimi, şehir bürokrasisi, belediye yetkilileri ve parti ileri gelenlerinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir (Ege Ekspres, 30 Ekim 1952). İzmir'de Cumhuriyet'in 29'uncu yıl dönümü kutlamaları bu çerçevede son bulmuştur.

İzmir'de Cumhuriyet'in 30'uncu yıl dönümü kutlamaları için hazırlanan resmî program mucibince askerî birlik ve okullar, ilkokul, ortaokul ve liseler, partiler ve diğer teşekküllerin tasarrufları, halk tarafında alakayla takip edilmiştir (Yeni Asır, 24 Ekim 1953; 27 Ekim 1953). Şehrin muhtelif yerlerinde yapılan süslemelerin yanı sıra belediye tarafından Cumhuriyet Meydanı da yeşillik ve bayraklarla süslenmiş ışıklı dört büyük kule, Alsancak vapur iskelesinin iki yanında ve Karşıyaka'da Kemalpaşa Caddesi'nin giriş yerinde taklar kurulmuştur. Bundan başka diğer resmî ve hususi müesseseler de şehrin çeşitli bölgelerinde taklar kurmuşlardır. Hazırlanan programa göre, 28 Ekim 1953 günü saat 13'te Kadifekale'den top atışı yapılmış ve binalara bayraklar çekilmiştir. Bu sırada, Cumhuriyet Meydanı'nda bulunan Atatürk Anıtı'na çelenk koyma töreni gerçekleştirilmiştir. Yine saat 15'te ise istiklal emniyet ve hava şehitlikleri ile Karşıyaka'da Atatürk'ün annesinin kabri ayrı ayrı ziyaret edilerek tören düzenlenmiştir (Halkın Sesi, 28 Ekim 1953; Ege Ekspres, 28 Ekim 1953). Halkın 29 Ekim'in coşkusunu yerel gazeteler birçok baskı yaparak ve çeşitli manşetler atmak suretiyle artırmayı başarmışlardır. Örneğin *Yeni Asır* gazetesi, "Büyük Bayramın 30'uncu Yıl Dönümü" manşetini atarken *Demokrat İzmir* gazetesi, "Türkiye Cumhuriyeti 30 Yaşında" manşetini atıyor, yüksek tirajlı Ege Ekspres gazetesi de "Büyük Bayramınız Kutlu Olsun" manşetiyle bayramı kutlamıştır (Yeni Asır, 29 Ekim 1953; Demokrat İzmir, 29 Ekim 1953; Ege Ekspres, 29 Ekim 1953). Ayrıca söz konusu gazetelerin köşe yazarları Cumhuriyet'e, Atatürk'e ve demokrasiye yönelik anlam ve önem ifade eden makaleler de neşretmişlerdir.

Cumhuriyet'in 30'uncu yıl dönümü dolayısıyla yapılacak kutlamalar, İzmir'de neşe, heyecan ve coşku dolu duygularla düzenlenmiştir. Sabahın erken saatlerinde şehrin muhtelif semtlerinde oturan halk, Konak'ta yer alan Cumhuriyet Meydanı ve bütün kordon boyuna dizilmiştir. Saat 9.30'dan 10'a kadar vilayet konağında, Vali Muzaffer Göksenin kabul merasimini gerçekleştirmiştir. Buradaki törenin ardından Cumhuriyet Meydanı'na intikal edilmiştir. Şehir bandosu İstiklal Marşı'nı çalmış ve direklerle bayraklar çekildikten sonra, saat 10.30'da geçit resmi başlamıştır. Bu geçitte sıralama şöyleydi; 1-İzciler, 2-Okullar, 3-Askerî Birlikler, 4-Spor Kulüpleri ve Hayır Kurumları, 5-İşçi Sendikaları Birliği ve Zirai Donatım Kurumu. Geçit resmini mukabil tören sona ermiş ve saat tam 12'de İkinci Yurt İçi Bölge

Komutanlığı talimhanesinden denize karşı 21 pare top atışı yapılmıştır (Demokrat İzmir, 30 Ekim 1953; Yeni Asır, 30 Ekim 1953). Akşama kadar şehrin stat ve parklarında muhtelif spor gösterileri ve eğlenceler tertiplenmiş, akşamüstü saat 20'de İzmir radyosunda günün önemini belirten bir konuşma yapılmıştır. Bu arada siyasi parti ve okullarda da muhtelif eğlenceler tertiplenmiştir. Bilhassa DP teşkilatı ocak, bucak ve ilçe parti binalarında geniş kutlamalar yapmıştır. Bazı ocakların davul zurna ile bayramı kutlamalarının yanı sıra bazı parti binalarında radyo ve plaklarla kutlamaya iştirak edilmiş ve bu arada çay ziyafetlerinin yanı sıra piyangolarla eğlencenin derecesi arttırılmıştır (Demokrat İzmir, 30 Ekim 1953).

İzmir'in ilçelerinde de halk en küçük köylere varıncaya kadar bayramı neşe içinde kutlamıştır. Bu çerçevede, Tire'de ve Kemalpaşa'da, saat 9'da Kaymakamlık'ta yapılan tebrikten sonra DP bandosunun çaldığı İstiklal Marşı ile meydana törenler yapılmıştır. Törende günün manasını belirten hatiplerden sonra, mikrofon önünde şiirler okuyan öğrenciler sık sık alkışlanmışlardır. Kutlamalar gece de devam etmiş, fener alayı yapılmıştır. Ayrıca Kızılay Derneği tarafından Tire'de bir balo tertiplenmiştir. İzmir'de de gazeteciler cemiyeti klasikleşen balosunu Göl Gazinosu salonunda, güzide davetlilerin iştiraki ile gerçekleştirmiştir. Vali Muzaffer Göksenin ise 29 Ekim gecesi saat 18'de vali konağında bir kokteyl vermiştir. İzmir'in konsolosları ile tanınmış iş adamlarının, ordu ve NATO temsilcilerinin, daire müdürlerinin ve basın mensuplarının buldukları bu parti samimi bir hava içinde geçmiştir (Demokrat İzmir, 30 Ekim 1953; Yeni Asır, 30 Ekim 1953). Söz konusu günün mana ve öneminden faydalanarak İzmir'e yeni kazandırılacak tesislerin temel atma törenleri de yapılmıştır. Bu kapsamda, Tepecik'te bulunan bulaşıcı ve salgın hastalıklar devlet hastanesinin büyük verem pavyonu ve hemşire okulunun temeli atılmıştır. Törenlere Vali Muzaffer Göksenin, belediye meclis üyeleri ve DP İl Başkanı Burhan Maner katılmıştır (Ege Ekpress, 29 Ekim 1953; Yeni Asır, 29 Ekim 1953). İzmir'de Cumhuriyet Bayramı'nın 30'uncu yıl dönümü münasebetiyle yapılan kutlamalar, bu şekilde 3 gün boyunca devam etmiş ve sonlanmıştır.

DP'nin altın yılları olarak siyasi literatürde yer edinen 1950-1954 yıllarındaki son Cumhuriyet Bayramı kutlamaları, Cumhuriyet'in 31'inci yıl dönümüne denk gelmektedir. Bu çerçevede, İzmir'de yapılan kutlamalar önceki yıllara göre halkın daha fazla teveccühüne sahne olmuştur. Günler öncesinden yapılan hazırlıklar 27 Ekim'de son bulmuştur. Devlet daireleri gibi resmî kurumlardan başlayarak halkın konakladığı alanlara kadar süslemeler yapılmış, birçok noktada zafer takları kurulmuştur (Yeni Asır, 27 Ekim 1954). 3 gün boyunca sürecek kutlamalara 28 Ekim günü saat 13'te Kadifekale'den atılan topla başlanmıştır. Planlanan program gereğince Atatürk Heykeli'ne çelenkler koyularak; öğrenciler ile temsili kıta ve heyetlerin katılımıyla merasim icra edilmiştir. Ardından valilik, garnizon kumandanlığı, belediye ve diğer teşekküllerle teşkil edilen heyet, istiklal, emniyet ve hava şehitliklerine çelenkler koymuştur. Gece ise okullarda temsil ve müsamerelerle kutlamalar devam etmiştir. Kültürpark'ta millî oyunlar ve çocuk bahçelerinde de çeşitli eğlenceler tertip edilmiştir (Demokrat İzmir, 28 Ekim 1953; 29 Ekim 1953). Ayrıca İzmir Kız Lisesi'nde yapılan bir toplantı ile 31'inci yıl dönümü arifesinde Cumhuriyet'in memleketimizde kuruluşu kutlanmıştır. Bu münasebetle, okulun konferans salonundaki sahnede, Millî Mücadeleyi ve Cumhuriyet idaresini sembolize eden güzel bir tören yapılmıştır. Atatürk'ün gençliğe hitabesi okunmuş, millî marşlar ve kahramanlık şiirleri söylenmiştir (Yeni Asır, 28 Ekim 1954).

29 Ekim günü İzmir'de halkın büyük coşkusu gündem olmuştur. Bilhassa körfez vapurlarında izdiham görülmüştür. 31'inci yıl kutlamalarına önceki yıla göre daha çok sayıda vatandaşın katılmasıyla, şehir hatlarında çalıştırılan otobüs, trolleybüs ve körfez vapurlarında yığılma meydana gelmiştir. Halkın geniş ilgisi dâhilinde ilk tören saat 9.30'da Vali Vekili Bedri İlhan'ın tebrikleri kabul etmesiyle başlamıştır. Bu esnada bir polis müfrezesi ile şehir bandosu törene eşlik etmişti. İkinci tören saat 10.30'da Cumhuriyet Meydanı'nda gerçekleştirilmiştir.

Halk, askerî birlikler, muhtelif okullar, dernek ve diğer teşekküller burada yer almaktaydı. Cumhuriyet Meydanı ile Konak arasında bulunan binaların pencere ve balkonları, limanda bulunan vasıtalar insanla dolmuştu. Vali Vekili Bedri İlhan, Belediye Başkanı Selahattin Akçiçek, İkinci Yurtiçi Bölge Komutanı Cemal Gürsel, tören mahallini teftiş ettikten sonra resmigeçit başlamıştır. Program mucibince tören gerçekleştirilirken, meydanın üstünden 17 tane uçak T.C. yazarak çok muntazam bir şekilde geçmişler ve bu hâl tören yerinde bulunanlar tarafından sevinçle karşılanmıştır. Törenin sonunda Yurtiçi Bölge Kumandanlığı talimatnamesinden denize karşı 21 merasim atışı yapılmıştır (Demokrat İzmir, 29 Ekim 1954; 30 Ekim 1954; Yeni Asır 30 Ekim 1954). Bayram günü törenlerden sonra, sahalarda muhtelif spor faaliyetleri, Kültürpark'ta bando gösterisi, millî oyunlar, çeşitli eğlenceler gerçekleştirilmiştir. İzmir radyosu da bayram münasebetiyle özel bir program hazırlayarak, gün boyu müzik yayınları ve röportajlar yapmıştır. Gece, resmî ve hususi binalar bugünün şerefine eğlenceler ve müsamerelere devam etmiştir. Her yıl tekrarlanan İzmir Gazeteciler Cemiyeti'nin Cumhuriyet balosu da bayram akşamı Göl Gazinosu'nda büyük katılımı yapılmıştır. Gece için şarkıcı İlhami Gencer ile eşi Ayten Gencer ise özel davetliler arasında yerini almıştır (Ege Ekspres, 29 Ekim 1954; Demokrat İzmir, 30 Ekim 1954).

Cumhuriyet Bayramı kutlama merasimleri İzmir'in ilçelerinde de coşkulu bir şekilde düzenlenmiştir. Bu kapsamda Karşıyaka'da, Bornova'da ve Kemalpaşa'da ayrı ayrı törenler tertip edildi. Karşıyaka'daki tören iskele önünde gerçekleştirildi. Bu çerçevede, Saat 9.30'da Kaymakam Nihat Tahiroğlu tebrikleri kabul etmiş ve saat 14.30'da binlerce vatandaşın hazır bulunduğu İskele Meydanı'nda parlak bir tören yapılmıştır. Tören Kaymakam'ın, Cumhuriyet Bayramı üzerinde mana ve ehemmiyetini belirten konuşmasıyla başlamış ve ardından geçit resmiyle devam etmiştir. Bornova'da ise günün önemine yakışır bir şekilde bayrak ve yeşilliklerle donatılmış belediye parkında tören gerçekleştirilmiştir. Burada Nahiye Müdürü Şevket Semar, öğrenci ve halkın bayramlarını kutladıktan sonra, kürsüye gelerek bir hitabede bulunmuştur. Müteakiben kürsüye gelen ziraat, orta ve ilkokullardan birer öğrenci, günün manası kapsamında şiirler okumuşlardır. Öğleden sonra da Kurtuluş Savaşı kahramanlarından Bombacı Ali Çavuş ile beraberinde arkadaşları millî kıyafetlerle Bornova çarşısında dolaşarak bayramın heyecanına ortak olmuşlardır. Gece de parti binalarında muhtelif eğlenceler tertip edilmiş ve fener alayları yapılmıştır. Bir diğer ilçe Kemalpaşa'da, ilçe ve köyler bayraklarla süslenmiş ve idare amiri; halk, memurlar ile siyasi partiler temsilcilerinin tebriklerini kabul etmiştir (Yeni Asır, 30 Ekim 1954; Ege Ekspres, 30 Ekim 1954). İzmir'de 1954 yılında yapılan Cumhuriyet Bayramı kutlamaları genel itibarıyla bu şekilde gerçekleşmiştir.

DP'nin iktidara geldiği 1950 yılından başlayarak 1954 yılına değin süren Cumhuriyet Bayramı kutlamalarının genel çerçevesi yukarıda aktarıldığı üzere gerçekleşmiştir. Dolayısıyla bu süreçte yapılan Cumhuriyet Bayramı kutlamaları, ülke genelinde olduğu gibi İzmir'de de coşkulu ve kusursuz törenlerle icra edilmeye çalışılmıştır. DP'nin ilk döneminde, belirli bir program ve nizam dâhilinde tertip edilen bu kutlamalar o dönemde şehrin atmosferini canlandırmıştır.

Demokrat Parti İktidarının Kritik Yıllarında İzmir'de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1955-1957)

1950 Milletvekili Genel Seçimleri neticesinde iktidara gelen Demokratlar ilk dört yılı başarılı geçirmiş ve tarımda önemli gelişmeler sağlamış; bu gelişmelerin yanı sıra ülkede halkın memnun olduğu eğitim, sağlık ve ulaştırma konularında yeni adımlar atılmıştı. Türkiye'nin NATO'ya katılması ise Menderes iktidarının en çok övüldüğü konulardan biri olmuştur. Başbakan Menderes de bu düşüncesini bir konuşmasında şöyle özetlemiştir: *“Türkiye, Kanuni Sultan Süleyman devrinden bu yana bu kadar büyük bir dış itibara sahip olmamıştı”* (Akıncı,

2021, s. 187). Buradan hareketle, Türkiye'deki Cumhuriyet rejiminin iç ve dış dünyada belli bir itibar edindiğini söylemek mümkündür. Dolayısıyla Cumhuriyet'in yıldönümü kutlamaları, DP iktidarının kritik yıllarında ülke genelinde olduğu gibi İzmir'de de hassasiyetle gerçekleştirilmiştir. 1955 yılında yapılan kutlamalar bu açıdan farklı bir önem teşkil eder. Nitekim vilayetteki komite tarafından hazırlanan program gereğince, şehirde bayram hazırlıkları yürütülmüş ve provalar tertip edilmiştir. İzmir radyosu da özel müzik ve söz programlarıyla bayrama ayrıcalıklı bir hazırlık yapmıştır (Yeni Asır, 25 Ekim 1955; Ege Ekspres, 29 Ekim 1955). 28 Ekim saat 13'te top atışı ile başlayan bayram kutlamaları 30 Ekim Pazar günü saat 24'e kadar devam etmiştir. Kadifekale'den yapılan top atışıyla birlikte valilik, garnizon kumandanlığı, malul gaziler, belediye, siyasi partiler, maarif müdürlüğü, beden terbiyesi tarafından hazırlanan çelenkler Cumhuriyet Meydanı'ndaki Atatürk anıtına konulmuştur (Yeni Asır, 29 Ekim 1955; Halkın Sesi, 29 Ekim 1955).

29 Ekim sabahı İzmir yerel gazeteleri çeşitli manşetlerle, köşe yazarları ise birçok makalelerle halka bayramın mana ve niteliğini aktarmışlardır. Vatandaşlar ise sabahın erken saatlerinden itibaren büyük tezahüratlarla Cumhuriyet Meydanı'na toplanmışlardır. Her yıl olduğu gibi resmî prosedüre göre önce tebrikler kabul olmuş sonrasında ise resmigeçit töreni gerçekleştirilmiştir. Cumhuriyet Meydanı'ndaki törene Vali Vekili Ragıp Uğral, DP İl Başkanı Enver Dünder, İkinci Hava Kuvvetleri Komutanı Korgeneral Hamdullah Suphi Gökler, NATO mensupları diğer mülki ve askerî zevat hazır bulunmuşlardır. Bu seneki geçit resmine, 29 Ekim-4 Kasım tarihlerinde İzmir limanını ziyaret edecek olan Amiral Radm R. Clodthwaite kumandasındaki Amerikan filosunun bir deniz piyade kıtasının katılacağı önceden bildirilmişti. Söz konusu kıtanın yanı sıra izciler, okullar, askerî birlikler, malul gaziler, sivil teşekküller ve sendikalar da törende yer almışlardır. İzmir'in ilçeleri de ayrı ayrı törenlere sahne oldu. Bu doğrultuda Karşıyaka, Kemalpaşa ve Tire'de tafsilatlı bir program hazırlanarak tören gerçekleştirilmiştir. Ayrıca bayram gününe renk katmak amacıyla düzenlenen spor faaliyetleri çerçevesinde İzmir'in popüler takımları kendi aralarında hazırlık maçları düzenlemişlerdir (Yeni Asır, 30 Ekim 1955; Demokrat İzmir, 30 Ekim 1955).

Gündüz yapılan törenlerin ardından gece devam eden bayram kutlamaları 29 Ekim gecesinde şehri aydınlatmıştır. Geceye özel bütün resmî ve hususi müesseseler ışıklarla donatılmış ve askerî birlikler tarafından fener alayları tertip edilmiştir. Diğer taraftan Göl Gazinosu'nda seçkin bir davetli kitlesinin katılımıyla cumhuriyet balosu yapılmıştır. Sabahın geç saatlerine kadar devam eden baloda, caz orkestrası eğlencesinin yanı sıra millî kıyafetlerle zeybek oyunları ve sürprizler balonun havasına eşlik etmiştir. Ayrıca İzmir'deki lise, ortaokul ve ilkokullarda, gece boyu Cumhuriyet'in mana ve ehemmiyetini belirten konferanslar verilmiştir (Ege Ekspres, 30 Ekim 1955; Yeni Asır 30 Ekim 1955). İzmir bu törenler ve kutlamalar eşliğinde Cumhuriyet'in 32'nci yıldönümünü neşe içinde kutlamıştır.

Yirminci asrın ilk çeyreğinde bir pazartesi günü kurulan Cumhuriyet'in 33'üncü yıl dönümü kutlamaları, yine bir pazartesi günü ülke genelinde ve İzmir'de milletçe kutlanarak cihana ilan olunmuştur. İzmir'de bayram hazırlıkları günler öncesinden başlamış ve gösterilere dair provalar yapılmıştır. Bu çerçevede, bütün resmî ve hususi binalar, daireler, cemiyetler, özel binalar, apartmanların her kat ve dairesi, ticarethaneler, bütün nakil vasıtaları, gar ve istasyon binaları bayraklarla ve defne dalları ile süslenmiş ve geceleri muhtelif renklerde ışıklarla donatılmıştır. Şehrin bütün meydanlarında ve başlıca geçit yerlerinde taklar kurulmuş ve Atatürk'ün vecizelerini içeren sözler asılmıştır (Yeni Asır, 27 Ekim 1956; Demokrat İzmir, 27 Ekim 1956). Nihayetinde bayram kutlamaları 28 Ekim saat 13'te başlamıştır. 28 Ekim sabahından itibaren resmî ve hususi müesseselerle dükkân, mağaza ve evler gündüz bayrak ve yeşilliklerle, gece de bol ışıkla aydınlatılması planlanmıştır. Saat 13'te valilik, garnizon kumandanlığı, malul gaziler, belediye ve siyasi partiler, maarif müdürlüğü, beden terbiyesi

bölge müdürlüğü, müessese ve teşekküller ve hayır kurumları tarafından hazırlanmış olan çelenkler Cumhuriyet alanındaki Anıta konulmak suretiyle bayram havasına girilmiştir. Aynı gün öğleden sonra resmî teşekküllerden tertip edilen heyetler istiklal, emniyet ve hava şehitliklerine çelenkler koymuşlardır. Belediye bandosu da saat 15'ten 22'ye kadar Konak ve Basmane meydanlarında marşlar çalmıştır. Yine gün boyu devam eden bayram eğlenceleri doğrultusunda, Beden terbiyesi bölge müdürlüğünce sahalarda spor faaliyetleri, belediyece Kültürpark'ta millî oyunlar, çocuk bahçelerinde çocuklar için çeşitli oyunlar ve gösteriler yapılmıştır. Gece ise lise, ortaokul ve ilkokullar ile sair teşekküller, binalarında serbest müsamereler ve temsiller verilmiştir (Yeni Asır, 28 Ekim 1956).

29 Ekim gününün mutluluğuyla, İzmirli sabahtan erken saatlerinden başlayarak sokaklara dökülmüşler ve geçit resminin yapılacağı Cumhuriyet Meydanı'nı doldurmaya başlamışlardır. Resmî merasim, Vali Kemal Hadımlı'nın saat 10'da vilayette protokol dâhil zevatın tebriklerini kabul etmesi ile gerçekleşmiştir. Bundan sonra Cumhuriyet Meydanı'nda yerini alan vali ve diğer katılımcılar ile geçit resmi düzenlenmiştir. Bu esnada Hava Harp Okulu talim uçakları semada "ATA" ismini muntazam bir şekilde muhafaza ederek törene renk katmışlardır. Saat 11.30'da Cumhuriyet Meydanı'ndaki merasim heyecan içinde sona ermiştir. Bayram törenini müteakip Vali Kemal Hadımlı, beraberinde nafia ve maarif müdürlüğü ve diğer zevat olduğu hâlde Bergama'ya gitmiştir. Burada günün mana ve öneminden faydalanılarak, Yuntdağı-Zeytindağı arasında yeni inşa edilmiş olan 19 km'lik yolun açılışı yapılacaktır. Ayrıca yeni inşa edilen Atatürk İlkokulunun da açılışı yapılmıştır. Öğleden sonra ise Hava Harp Okulu bandosu saat 15 ile 17 arasında Cumhuriyet Meydanı'nda çeşitli marşlar çalmıştır. Ayrıca İzmir radyosu Cumhuriyet'in 33. yıldönümüne özel bir program yayımlamıştır. Radyo'da bayramın mana ve değeri çeşitli yayınlarla ifade edilmiş gerek Türk musikisi gerekse folklor ekibinin hazırladığı programlar ise muhitin isteklerine cevap verecek nitelikte olmuştur. İzmir'de bayrama dair halkın en sevindiği gelişme iki köklü Türk kulübü Fenerbahçe ve Beşiktaş'ın özel olarak İzmir'e gelmeleri olmuştur. Cumhuriyet Bayramı'na özel önceden planlanan maçlar gereği, Fenerbahçe-Kültürspor, Beşiktaş-Göztepe ve Fenerbahçe-Altınordu, Beşiktaş-Karşıyaka spor kulüpleri arasında iki gün boyunca futbol maçları yapılmıştır. Bu müsabakalar İzmir halkının geniş teveccühünü kazanmış ve adeta maçlar büyük bir şenlik havası içinde geçmiştir. Alsancak Stadı'nda oynanan bu maçlardan dolayı rekor hasılat elde edilmiştir. Akşam ise şehrin her tarafı donatılmış ve şenlikler, fener alayları yapılmıştır. Her yıl 29 Ekim günü gerçekleştirilen Gazeteciler Cemiyeti'nin basın balosu, bu yıl diğer yıllardan farklı olarak Sibel Gazinosu'nda düzenlenmiştir. Baloda, İzmir'in en seçkin aileleri geç vakte kadar büyük bir neşe ve samimiyet havasında eğlenmişlerdir (Yeni Asır, 29-30 Ekim 1956; Demokrat İzmir 30-31 Ekim 1956). Cumhuriyet'in 33'üncü kuruluş yıldönümü vesilesiyle ülke çapında genel olarak büyük coşku içinde geçen bayram kutlamaları; İzmir'de ise yukarıda portresi çizildiği üzere 3 gün boyunca muhtelif kutlamalar ve etkinliklerle devam etmiştir.

DP iktidarının altın yılları artık 1957 yılına gelindiğinde son bulmuş gibi gözüküyordu. İktidardaki ilk dönemini başarılı geçiren DP, 1954 Milletvekili Genel Seçim'inde elde ettiği büyük kazanımla hareket etmişti. Bu büyük başarının getirdiği öz güven neticesinde attığı adımlar, muhalefeti tasfiye etmek ve iktidardaki yönetim ağırlığını arttırmaya dönük olarak görülmüş ve yansımıştır (Albayrak, 2004, 266). 1957 yılı Eroğul'un deyişiyle "*Menderes iktidarının en kritik yılı*" idi. Bu süreçte muhalif kesimler üzerinde baskı yoğunlaşmış, ekonomide yaşanan sıkıntılar artmış ve Kıbrıs Meselesi alevlenerek 6-7 Eylül Olayları meydana gelmiştir (Eroğul, 1990, 109; Zürcher, 2000, 334-337). Ülke böyle bir siyasi atmosfer içindeyken DP meclis grubunda görüşüldükten sonra 11 Eylül 1957 tarihinde bir erken seçim kararı alınmış ve Mayıs 1958'de gerçekleşecek genel seçimin 27 Ekim 1957'de yapılacağı ilan

edilmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 11 Eylül 1957, s. 685-737; BCA, 30.1.0.0.45.268.9). Dolayısıyla Cumhuriyet'in 34'üncü yıl dönümü kutlamaları oldukça gergin geçen bir seçim ortamında gerçekleştirileceği anlaşılmıştır. Her yıl olduğu gibi önceden şehrin bütün devlet daireleri, resmî ve hususi müesseselerle muhtelif yerler bayraklar ve yeşilliklerle donatılmıştır. Hazırlıkların 27 Ekim'de sona ermesiyle, Cumhuriyet Bayramı 28 Ekim günü saat 13'te Kadifekale'den atılan top atışıyla başlamıştır. Top atışının ardından Valilik, Garnizon Kumandanlığı, NATO'ya mensup memleketlerin subayları başta olmak üzere çeşitli teşekküller tarafından hazırlanan yüze yakın çelenk toplu hâlde Atatürk anıtına konulmuştur. Müteakiben temsili kıtalar ve heyetler Cumhuriyet alanında Belediye bandosunun iştirakiyle yapılan törende İstiklal Marşı söylenmiş ve bu arada şanlı Türk bayrağı meydandaki direğe çekilmiştir. Bundan sonra istiklal, polis ve hava şehitliklerinde de törenler yapılarak merasime nihayet verilmiştir. Gece ise şehir genelinde müsamereler ve eğlenceler tertip edilerek neşeli anlar geçirilmiştir (Ege Ekspress, 28 Ekim 1957; Yeni Asır, 29 Ekim 1957).

Yağmurlu geçen bir gecenin sabahına uyanan İzmir halkı, 29 Ekim'de merasimin yapılacağı Cumhuriyet Bayramı'na akın etmiştir. Meydan ve kordon boyu, merasim saatinden çok daha evvel dolmuştur. Küçük çocuklar ellerinde bayraklar neşe içerisindeydi. Vali ve belediye başkanının halkı ve merasim birliklerini tebrikinden sonra geçit resmi başlamıştır. Halkın hararetle alkışları arasında geçit resminde bulunan, malul gaziler, izciler, kız ve erkek okulları, askerî ve hava harp okulu bandoları intizamlı bir şekilde bulunmuşlardır. Törenin ardından gün boyu Kültürpark'ta, çocuk bahçelerinde ve diğer muhtelif bölgelerde etkinlikler yapılmıştır. Gün boyunca İzmir radyosunda gerek müzik programları gerekse de röportaj ve konuşmalarla başarılı ve alakalı bir program gerçekleştirilmiştir. Gece bol ışık ve dövizlerle süslenen şehirde bayram devam etmiş ve şehrin her köşesinde eğlenceler tertiplenmiş, millî oyunlar oynanmıştır. Akşamın en büyük eğlencesi Gazeteciler Cemiyeti'nin basın balosunda görülmüştür. Bayram dolayısıyla basın balosu önceden duyurulan programa göre düzenlenmiştir. Bu çerçevede bu yıl verilen baloya ayrı bir özen gösterilmiştir. Tanınan ve sevilen Necdet Koyutürk ve Nihat Baysal caz orkestralarının geceye özel temin edildiği İzmirli'lere önceden haber verilmişti. Böylece İzmir sosyetesinin ve basın mensuplarının kalabalık bir topluluk hâlinde hazır buldukları balo, sürprizler içerisinde neşeye geçmiştir (Yeni Asır, 30 Ekim 1957; Ege Ekspress, 30 Ekim 1957; Halkın Sesi, 29 Ekim 1957). Cumhuriyet'in 34'üncü yıl dönümü münasebetiyle ilçelerde de muhtelif törenler ve eğlenceler tertip edilmiştir. Örneğin Kemalpaşa'da düzenlenen törende Cumhuriyet'in fazileti üzerinde konuşmalar yapılarak öğrenciler tarafından şiirler okunmuş, idare amiri makamında tebrik edilmiştir. Kemalpaşa'nın Armutlu, Parsa, Ören, Ulucak gibi büyük köylerinde de bayram aynı neşe içinde geçmiştir (Ege Ekspress, 30 Ekim 1957). Ayrıca günün anlam ve önemine binaen Ege Üniversitesi Tıp Talebe Cemiyeti bir beyanname neşretmiştir. Millî bir şuur içerisinde kaleme alınan beyanname şu şekildeydi (Yeni Asır, 29 Ekim 1957):

Sevgili İzmirli'liler, Milletlerin hayatlarında büyük tarihler vardır. Bizim diğer milletlerden farkımız ise tarihimizin böyle günlerle dolu olmasıdır. Fakat bunların hiçbiri 29 Ekim 1923'ün ifade ettiği manayı bulamaz. 29 Ekim tarihimizde; tarihe 'Türk Mucizesi' diye geçen inkılaplarımızın temelini atıldığı gündür. Büyük Atatürk bu temeli attıktan sonra, yerini bize devrederken "Ey Türk gençliği muhtaç olduğun kan kudret damarlarındaki asil kanda mevcuttur" diyerek bize tükenmez bir enerji kaynağı da hediye etmişti. Şu anda bütün gençlik atamıza cevap vermektedir: ATAM senden devraldığımız vazifeye azimle sarıldık. Bugün biz yekpare bir kütleyiz. İdealimiz daha ileri Türkiye, daha münevver Türkiye, daha kuvvetli Türkiye'dir. Gençlik, İzmirli'lilerin ve bütün Türklerin bu en büyük bayramına bütün kalbiyle iştirak eder.

Ege Üniversitesi Tıp Talebe Cemiyeti'nin yayımladığı bu beyanname dönemin koşulları çerçevesinde oldukça önemli mesajlar vermektedir. Nitekim sert geçen bir seçim döneminin ardından, tarih bilincinin sağladığı hassasiyetle toplum Cumhuriyet Bayramı'na dört elle

sarılmıştır. Bu açıdan, bayram kutlamaları, seçim ortamının kutuplaştırdığı bir havada topluma birlik ve beraberlik ortamı tesis edilmesine vesile olmuştur.

Demokrat Parti İktidarının Son Yıllarında İzmir’de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1958-1960)

1957 Seçimlerinden sonra, seçim sonuçlarının da büyük oranda etkisiyle iktidar-muhalefet ilişkileri kamplaşmaya gitmişti. DP son döneminde ikili bir çıkmazın etkisi altındaydı. İktisadi alanda almak zorunda kaldığı birtakım istikrar tedbirleri olumsuz sonuç vermişti. Bu sebeple artan hayat pahalılığı gibi ekonomik sıkıntıların sonucunda arkasındaki geniş halk desteğini yitirmeye başlamıştı. Diğer taraftan kendisine karşı bir “Milli Muhalefet Cephesi” kurulmuştu. 16 Ekim 1958’de TKP’nin CMP ile birleşmiş, 24 Kasım 1958’de HP, CHP’ye katılmıştır (Ahmad ve Ahmad, 1976, s. 186-187). Aynı günlerde DP’de oluşan iktidarı kaybetme korkusu ve muhalefetin güç birliği yapması bir cephe hareketini tetiklemiştir. Menderes, Manisa’da yaptığı konuşmada halkı “*nifak cephesine karşı Vatan Cephesi’nde*” toplanmaya davet etmiştir (Uyar, 2012, s. 37-41; Karpat, 2010, s. 506). Böylece 27 Mayıs 1960 darbesine giden sürecin çatışmacı ve gergin atmosferi başlamıştır. Dolayısıyla DP iktidarının son yıllarında yapılan Cumhuriyet Bayramı kutlamaları böyle bir gündem içerisinde yapılması bakımından önemlidir.

DP iktidarında yapılan Cumhuriyet’in 35’inci yıldönümü kutlamaları İzmir’de geniş çaplı kutlamalara sahne olmuştur. Bu doğrultuda, 28 Ekim günü 13’te başlayacak ve 30 Ekim günü saat 24’te bitecek bayram kutlamalarının daha parlak ve daha canlı bir şekilde kutlanması için çalışmalar haftalar öncesinden başlamıştır. Bu münasebetle teşekkül eden komite Vali Muavini Sadi Süer’in başkanlığı altında toplanarak, programın ana hatlarını tespit etmiştir (Yeni Asır, 17 Ekim 1958; Halkın Sesi, 24 Ekim 1958). Önceki yıllarda olduğu gibi şehrin dört bir yanı bayrak ve yeşilliklerle süslenmiş ve 28 Ekim saat 13’te Kadifekale’den atılan top atışı ile İzmir’de bayram kutlamaları başlamıştır. Bu sırada Cumhuriyet Meydanı’nda okunan İstiklal Marşı’nı takiben Atatürk Anıtı’na çelenkler koyulmuştur. Ardından gün boyu ve gece muhtelif eğlenceler, bando marşları ve etkinlikler düzenlenmiş bayramın açılış günü bu şekilde geçirilmiştir (Ege Ekspres, 28 Ekim 1958; Yeni Asır, 28 Ekim 1958).

29 Ekim 1958 sabahı Bayram neşesini İzmir’in yerel gazeteleri çeşitli manşetlerle duyurdu. *Ege Ekspres* gazetesi, “İstibdadı 35 Yıl Önce Bugün Kovmuştuk”, *Halkın Sesi* gazetesi, “Hilafet Bundan 35 Yıl Önce Yok Edilmişti”, *Yeni Asır* gazetesi, “Cumhuriyet Bayramı Kutlu Olsun” manşetleriyle İzmir halkının bayramını kutlamışlardır. Gazeteler ayrıca zengin makale ve köşe yazıları ile bayrama özel, tarih bilincini kapsayan neşriyat yapmışlardır. (Ege Ekspres, 29 Ekim 1958; Halkın Sesi, 29 Ekim 1958; Yeni Asır, 29 Ekim 1958). 29 Ekim günü, İzmir’de gösterişli törenlerle kutlanmıştır. İlk olarak sabah 9.30’da Vali Kemal Hadımlı tebrikleri kabul etmiştir. Tebrikte bulunan zevat bilahare Cumhuriyet alanına gelerek merasime katılım sağlamışlardır. Burada Vali, Belediye Başkanı Faruk Tunca, İzmir milletvekilleri, askerî ve mülki erkân bulunmuşlardır. Saat 10.45’te şehir bandosunun çalmasıyla beraber İstiklal Marşı ile geçit resmi başlamıştır. Geçit resminin bitimiyle gün içinde çeşitli eğlenceler ve etkinliklere devam edilmiştir. Şehirdeki okullarda büyük bir heyecanla müsamereler düzenlenmiş ve öğrenciler tarafından Cumhuriyet’in kuruluşu ile ilgili şiirler okunmuştur. İlçelerde yapılan kutlamalar çerçevesinde ise bilhassa Karşıyaka’da, 29 Ekim sabah saat 9.30’dan 10’a kadar Kaymakamlık’taki kabul resmini müteakip, saat 14.30’da bütün okullar ve diğer teşekküllerin iştirakiyle İskele Meydanı’nda geçit resmi yapılmıştır. Bu tören esnasında Kaymakam Latif Evrensel tarafından, meydanı ve kordon boyunu dolduran halka hitaben günün mana ve ehemmiyetini belirten bir konuşmada yapılmıştır. Diğer taraftan gece de öğrenciler tarafından şehrin muhtelif semtlerinde fener alayları ve şenlikler tertiplenmiştir.

Gece yapılan eğlencelere Kızılay ve Gazeteciler Cemiyeti baloları eşlik etmiştir. İzmir sosyetesinin en güzide simaları her iki baloda da ayrı ayrı eğlenmişlerdir (Yeni Asır, 29-30 Ekim 1958; Demokrat İzmir, 28-30 Ekim 1958). Genel anlamda İzmir’de Cumhuriyet’in 35’inci yıl kutlamaları bu şekilde geçmiş ve kutlamalar 30 Ekim gece 24’te son bulmuştur.

DP iktidarında gerçekleşen son Cumhuriyet Bayramı kutlamaları 1959 yılındadır. Zira 27 Mayıs 1960 yılında Türk Silahlı Kuvvetlerinin hiyerarşik yapısının dışından yapılan ilk ve son başarılı askeri darbe gerçekleştirilerek DP iktidarına son verilmiştir (Ahmad, 1994, s. 173). Bu nedenle DP iktidarında gerçekleştirilen son Cumhuriyet Bayramı kutlamaları, Cumhuriyet’in 36’ncı yıl dönümüne denk gelmektedir. Bayram münasebetiyle hazırlık komitesi tarafından büyük bir tören programı tertip edilmiştir. Tüm hazırlıklar 27 Ekim’de son bulmuş, şehrin her tarafı çiçeklerle, bayraklarla süslenmiş, minareler ışıklarla donatılmıştır. Böylelikle tıpkı diğer yıllarda düzenlenen törenler gibi 28 Ekim’de bayram kutlamaları başlamıştır. 13’te başlayan bayram merasimi, Cumhuriyet alanına çelenklerin bırakılması ve 15’te şehitliklerde yapılan törenlerle devam etmiştir (Ege Ekspres, 28-29 Ekim 1959; Demokrat İzmir, 28 Ekim 1959).

29 Ekim sabahı erken saatlerden itibaren coşkulu halk kitlesi merasimin yapılacağı Cumhuriyet Meydanı’na gelmeye başlamıştır. Her cadde ve sokakta görülen kalabalık Cumhuriyet Meydanı’nda birleşiyor, her an büyüyen bir çığ gibi Konak Meydanı’ndan NATO binası önüne kadar olan sahil caddesini her iki yanından renkli bir şerit gibi çevirmiştir. Böyle bir atmosferde merasim saat 9.30’da Hükümet Konağı’nda başlamıştır. Burada vali, şehir adına tebrikleri kabul etmiştir. İlk merasimin ardından Vali ve beraberindeki heyet Cumhuriyet Meydanı’ndaki yerlerini alan okullar, askerî birlikler ve teşekküllerin bayramlarını tebrik etmişlerdir. Daha sonra İstiklal Marşı’yla beraber geçit resmi başlamıştır. Bir saat kadar devam eden geçitte, okullar, Hava Harp Okulu ve Lisesi, Askeri birlikler büyük takdir toplamışlardır. Törenin son bulmasıyla beraber Maarif Müdürü Zeki Tanıl ve heyeti Buca yetiştirme yurduna giderek, çocukları ziyaret edip bayramlarını kutlamışlardır. Gün boyu il ve ilçe merkezlerinin farklı yerlerinde eğlenceler, etkinlikler ve konferanslar devam etmiştir. Gece de bütün şehir bayraklarla süslü olarak ışıklandırılmış ve fener alayları tertip edilmiştir. Şehrin birçok yerinde davul ve zurnalar gece geç saatlere kadar çalarak halkın bayramına heyecan katmıştır (Ege Ekspres, 30 Ekim 1959; Demokrat İzmir, 29-30 Ekim 1959). DP iktidarında İzmir’de yapılan son Cumhuriyet Bayramı kutlamaları, yukarıda anlatıldığı kapsamda neşe ve coşku içinde gerçekleştirilmiştir.

Sonuç

Türkiye’de 29 Ekim 1923’te Cumhuriyet’in ilan edilmesinin ardından yeni düzen coşkuyla karşılanmıştı. Yeni rejim, birinci yıl dönümü olan 1924 yılında ilk defa kutlanmıştır. Ardından 1925’te bayram olarak resmen kabul edilip kutlanmasına karar verilmesinden sonra, “Cumhuriyet Bayramı” Tek Parti Dönemi boyunca tüm yurttan icra edilmişti. Bu dönemde yurt genelinde olduğu gibi İzmir’de de layıkıyla kutlamalar gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Aynı özveri ve hassasiyet 1950 yılında iktidarı devralan Demokrat Parti Döneminde de devam etmiştir. Bu kutlamalar vasıtasıyla ülkede yeni bir hayatın ve demokrasi anlamında yeni bir umudun başladığı halka yansıtılmaya çalışılmıştır. Meseleye yerel ölçekte, İzmir üzerinden bakıldığında, DP iktidarını kapsayan 1950-1960 döneminde kutlamalar genel olarak kentin her tarafına yayılacak biçimde 3 gün sürmüştür. Valiliğin öncülüğünde oluşturulan bir komite, titizlikle belirli bir program ve nizam hâlinde törenlere günler öncesinden hazırlanmıştır. Böylelikle yediden yetmişe bütün İzmir halkının sevinçle iştirak ettiği bu törenler, büyük bir ilgi ve alaka ile o dönemde şehrin çehresini aydınlatmıştır. DP haricinde diğer siyasi partiler de bilhassa parti ocakları aracılığıyla kutlamalar düzenlemişlerdir. Ancak DP iktidarının son dönemlerinde gerek ülke çapında yaşanan ekonomik ve siyasi sıkıntılar gerek dış politikada

yaşananlar, bayram kutlamalarına gösterilen titizliğin yitirilmesine sebebiyet vermiştir. Bu durum İzmir’de yapılan kutlamalara da yansımıştır. Nitekim 1957 Seçimlerinin hemen sonrasında yapılan Cumhuriyet Bayramı kutlamaları, seçim döneminde yaşanan siyasi kutuplaşma ortamından dolayı özensiz bir biçimde gerçekleştirilmiştir. Fakat bu noktada, bayram olgusunun birleştirici boyutuyla meseleye baktığımızda, toplumsal tabanda Cumhuriyet değerlerine aidiyet hissini ön plana çıktığını söyleyebiliriz. Zira sert geçen bir 1957 Milletvekili Genel Seçimi sürecinin ardından, halk tarih bilincinin sağladığı hassasiyetle Cumhuriyet Bayramı’na sarılmıştır. Ayrıca DP Dönemi’nde törenlere katılımın oldukça yüksek seviyelerde olması, bu dönemde Cumhuriyet’in kazanımlarının halk nezdinde itibar gördüğünün en güzel kanıtı olmuştur. Meseleye bu bağlamda baktığımızda Cumhuriyet değerlerine aidiyet hissini ön plana çıktığı söylenebilir. Neticede toplumsal dinamiği harekete geçiren bayram olgusunun, toplum üzerindeki birleştirici gücü bu noktada açıkça görülmektedir.

Kaynakça

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi

BCA, 30.10.0.0.198.352.9.

BCA, 30.18.01.02.124.80.12.

BCA, 30.18.1.1.12.75.6.

BCA, 30.18.1.1.13.23.19.

BCA, 490.01.1143.11.2.

BCA, 490.1.0.0.1145.17.2.

BCA, 51.0.0.0.2.13.2.

Resmî Yayınlar

Düster, 3. Tertip, C.5, 26 Teşrin-i Evvel 1340.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: II, C. 18, TBMM Matbaası.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: X, C. 20, TBMM Matbaası.

Kitap-Makaleler

Ahmad F. ve Ahmad, B. (1976). *Türkiye’de çok partili politikanın açıklamalı kronolojisi 1945-1971*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Ahmad, F. (1994). *Modern Türkiye’nin oluşumu* (Çeviren: Yavuz Alogan), İstanbul: Sarmay Yayınevi.

Akıncı, T. (2021). *Demokrat Parti (1946-1960)*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Albayrak, M. (2004), *Türk siyasi tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*. Phoenix Yayınevi.

Ayin tarihi, Başbakanlık Basın Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü, Ankara, 1950.

Ayin tarihi, Başbakanlık Basın Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü, Ankara, 1951.

Ayin tarihi, Başbakanlık Basın Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü, Ankara, 1952.

Bolat, B, S. (2007). *Millî bayram olgusu ve Türkiye’de yapılan Cumhuriyet Bayramı kutlamaları (1923-1960)*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, (Doktora Tezi).

Doğaner, Y. (2007). Cumhuriyetin onuncu yıl kutlamaları. *Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi*, Yıl: 5, Sayı:9, Ankara, ss.119-143.

Elmacı, E, E.ve Şeneken, S. (2017). *Atatürk Dönemi’nde İzmir’de Cumhuriyet Bayramı kutlamaları*. İzmir: İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Kitaplığı.

Eroğul, C. (1990). *Demokrat Parti tarihi ve ideolojisi*. Ankara: İmge Kitabevi.

Haykır, Y., Çevil, M. (2014). Tek Parti Döneminde Elazığ’da Cumhuriyet Bayramı kutlamaları (1934-1945). *Turkish Studies*, Cilt: 9, Sayı: 7, Ankara, ss. 331-377.

Karpat, H. (2010). *Türk demokrasi tarihi (sosyal, kültürel, ekonomik temeller)*. İstanbul: Timaş Yayınları.

- Kırmıt, Ö. F. (2022). Mustafa Kemal Paşa ve Milli Mücadele liderleri ekseninde halifelğin kaldırılması tartışmaları. *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, Cilt:7, Sayı: 2.
- Közleme, O, A. (2020). Bir modernleştirme projesi olarak Cumhuriyet Baloları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 13, Sayı: 70.
- Öztürkmen, A. (1996). Millî bayramlar: şekli ve hatırası-I. *Toplumsal Tarih*, Cilt:5, Sayı:28.
- Şavkılı, C. (2017). Maraş'ın Kurtuluş Bayramı kutlamaları ve basına yansımaları (1920-1950). *Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı: 61, Ankara, ss.309-340.
- Şeneken, S. (2009). *1930'lu yıllarda İzmir'de Cumhuriyet Bayramı kutlamaları*. Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), İzmir.
- Uyar, H. (2012). *Türk siyasal yaşamında cepheleşmelere bir örnek: Vatan Cephesi*. İstanbul: Boyut Yayıncılık.
- Zürcher, J, E. (2000). *Modernleşen Türkiye'nin tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları.

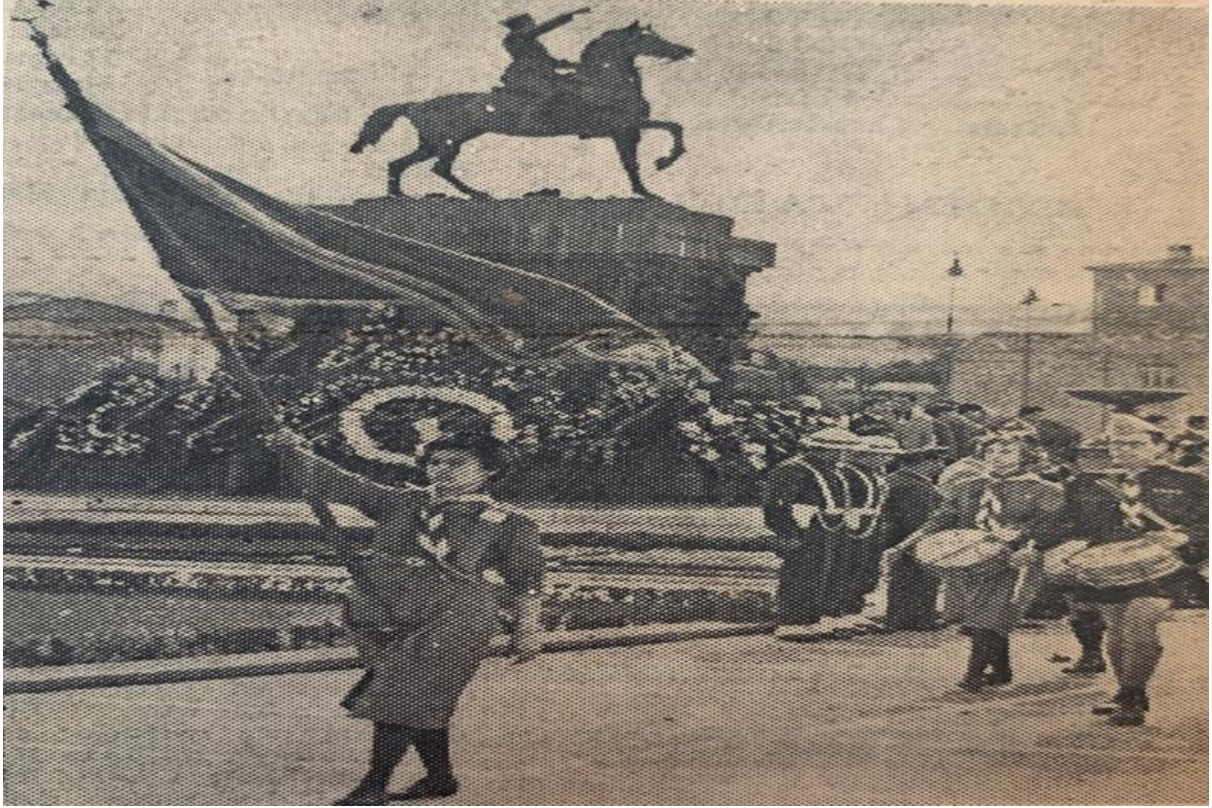
Gazeteler

- Demokrat İzmir*, 26 Ekim 1950, Sayı: 1408.
- Demokrat İzmir*, 27 Ekim 1951, Sayı: 1765.
- Demokrat İzmir*, 27 Ekim 1955, Sayı: 3112
- Demokrat İzmir*, 27 Ekim 1956, Sayı: 3470.
- Demokrat İzmir*, 28 Ekim 1950, Sayı: 1410.
- Demokrat İzmir*, 28 Ekim 1951, Sayı: 1766.
- Demokrat İzmir*, 28 Ekim 1954, Sayı: 3754
- Demokrat İzmir*, 28 Ekim 1958, Sayı: 4153.
- Demokrat İzmir*, 28 Ekim 1959, Sayı: 4502.
- Demokrat İzmir*, 29 Ekim 1950, Sayı: 1411.
- Demokrat İzmir*, 29 Ekim 1951, Sayı: 1767.
- Demokrat İzmir*, 29 Ekim 1954, Sayı: 3755
- Demokrat İzmir*, 29 Ekim 1959, Sayı: 4503.
- Demokrat İzmir*, 30 Ekim 1952, Sayı: 2178.
- Demokrat İzmir*, 30 Ekim 1953, Sayı: 3178.
- Demokrat İzmir*, 30 Ekim 1954, Sayı: 3756
- Demokrat İzmir*, 30 Ekim 1955, Sayı: 3115
- Demokrat İzmir*, 30 Ekim 1956, Sayı: 3473
- Demokrat İzmir*, 30 Ekim 1958, Sayı: 4155.
- Demokrat İzmir*, 30 Ekim 1959, Sayı: 4504.
- Demokrat İzmir*, 31 Ekim 1955, Sayı: 3116
- Demokrat İzmir*, 31 Ekim 1956, Sayı: 3474.
- Ege Ekspres*, 26 Ekim 1952, Sayı: 102.
- Ege Ekspres*, 28 Ekim 1953, Sayı: 459
- Ege Ekspres*, 28 Ekim 1957, Sayı: 1910.
- Ege Ekspres*, 28 Ekim 1958.
- Ege Ekspres*, 28 Ekim 1959, Sayı: 3533.
- Ege Ekspres*, 29 Ekim 1953, Sayı: 460
- Ege Ekspres*, 29 Ekim 1954, Sayı: 819
- Ege Ekspres*, 29 Ekim 1955, Sayı: 1189
- Ege Ekspres*, 29 Ekim 1958.
- Ege Ekspres*, 29 Ekim 1959, Sayı: 3534.
- Ege Ekspres*, 30 Ekim 1952, Sayı: 106.
- Ege Ekspres*, 30 Ekim 1954, Sayı: 820.

-
- Ege Ekspres*, 30 Ekim 1955, Sayı: 1190.
Ege Ekspres, 30 Ekim 1957, Sayı: 1912.
Ege Ekspres, 30 Ekim 1959, Sayı: 3535.
Halkın Sesi, 24 Ekim 1958, Sayı: 8631.
Halkın Sesi, 28 Ekim 1953, Sayı: 7294.
Halkın Sesi, 29 Ekim 1955, Sayı: 7905.
Halkın Sesi, 29 Ekim 1957, Sayı: 8418.
Halkın Sesi, 29 Ekim 1958, Sayı: 8635.
Halkın Sesi, 30 Ekim 1950, Sayı: 6388.
Halkın Sesi, 30 Ekim 1951, Sayı: 6679.
Yeni Asır, 17 Ekim 1958, Sayı: 18973.
Yeni Asır, 24 Ekim 1953, Sayı: 17181.
Yeni Asır, 25 Ekim 1955, Sayı: 17902.
Yeni Asır, 27 Ekim 1951, Sayı: 14666.
Yeni Asır, 27 Ekim 1953, Sayı: 17185.
Yeni Asır, 27 Ekim 1954, Sayı: 17544.
Yeni Asır, 27 Ekim 1955, Sayı: 17904.
Yeni Asır, 27 Ekim 1956, Sayı: 18265.
Yeni Asır, 28 Ekim 1950, Sayı: 14302.
Yeni Asır, 28 Ekim 1951, Sayı: 14667.
Yeni Asır, 28 Ekim 1952, Sayı: 15025.
Yeni Asır, 28 Ekim 1954, Sayı: 17545.
Yeni Asır, 28 Ekim 1955, Sayı: 17905.
Yeni Asır, 28 Ekim 1956, Sayı: 18266.
Yeni Asır, 28 Ekim 1958, Sayı: 18984.
Yeni Asır, 29 Ekim 1950, Sayı: 14303.
Yeni Asır, 29 Ekim 1951, Sayı: 14668.
Yeni Asır, 29 Ekim 1953, Sayı: 17186.
Yeni Asır, 29 Ekim 1955, Sayı: 17906.
Yeni Asır, 29 Ekim 1956, Sayı: 18267.
Yeni Asır, 29 Ekim 1957, Sayı: 18626.
Yeni Asır, 29 Ekim 1958, Sayı: 18985.
Yeni Asır, 30 Ekim 1950, Sayı: 14304.
Yeni Asır, 30 Ekim 1951, Sayı: 14669.
Yeni Asır, 30 Ekim 1952, Sayı: 15027.
Yeni Asır, 30 Ekim 1953, Sayı: 17187.
Yeni Asır, 30 Ekim 1954, Sayı: 17547.
Yeni Asır, 30 Ekim 1955, Sayı: 17907.
Yeni Asır, 30 Ekim 1956, Sayı: 18268.
Yeni Asır, 30 Ekim 1957, Sayı: 18627.
Yeni Asır, 30 Ekim 1958, Sayı: 18986.
-

Ekler

Ek-1 1954 yılında Cumhuriyet Meydanı'nda Yapılan Resmî Törenden Bir Kare (Ege Ekspres, 29 Ekim 1954).

Ek-2 Cumhuriyet Bayramı Münasebetiyle Düzenlenen Kupa Maçında Göztepe Futbol Takımı Pankartı (Yeni Asır, 30 Ekim 1956).

Ek-3 1953 Yılı Resmî Geçit Töreninden Bir Kare (Yeni Asır, 30 Ekim 1953).

Ek-4 1953 Yılı Törenlerine Katılım Sağlayan Millî Mücadele Kahramanlarının Yürüyüşünden Bir Kare (Yeni Asır, 30 Ekim 1953).

Ek-5 1951 Yılı Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları Esnasında İzmir Kordon Boyu (Yeni Asır, 30 Ekim 1951).

Ek-6 Merasimlerin Neşesini Temsil Eden Fotoğraflar (Yeni Asır, 30 Ekim 1951).

